

Баксуз свакодневице

ПРЕВОЗ ЗА „НЕРВНИ СЛОМ”

Зашто се аутобус појави баш кад смо после дугог чекања донели одлуку да кренемо пешице? Зашто увек одаберемо најспорију коловозну траку? И зашто се због свега тога толико нервирамо?

Касните, а аутобуса нигде на видику. После получасовног чекања одлучујете да кренете пешице. У ствари, више нема времена за пешачење: трчите! Тек што сте потрчали, онако задихани, примећујете како поред вас пролази не један већ два аутобуса! Обузима вас бес... Јер, понекад се заиста чини да вам од јутра ништа не полази за руком. Као да се читав свет намерачио да вам отежава живот.

Да ли постоји неко објашњење за оно што бисмо могли назвати баксузлуком свакодневице? У извесним случајевима може се наћи објашњење. Међутим, реч је углавном о начину на који сагледавате живот. За почетак рецимо да израз *баксуз* потиче од турске речи *бахтсиз*, што значи несрећан, злосрећан човек, човек који другима доноси несрећу. Баксуз такође означава и саму несрећу.

Мале невоље, велика несрећа

И психолози и математичари покушали су да објасне појаву тих свакодневних малих невоља које нас понекад наводе на помисао да смо веома несрећни. Пример аутобуса који се појави онда кад смо већ одлучили да кренемо пешице савршено слика то осећање.

Појављивање аутобуса у часу кад су нам све лађе потонуле, навело је и јапанског математичара Такашија Нагатанија са Универзитета у Шизоуки да испита учесталост ове врсте баксузлука. После обимног истраживања професор Нагатани дошао је до закључка да заправо није могуће избећи такав сплет околности будући да их на изванредан начин сами изазивамо.

Док стојимо на станици и чекамо превоз, имамо утисак да се градски превозници играју с нама, тачније, да нам тање већ истањене живце, јер аутобуси стижу после бескрајног чекања, и то по неколико одједном. Међутим, објашњење је једноставно и логично. Кад аутобус касни због гужве у саобраћају, на свакој станици га чека велики број путника. Они додатно задржавају аутобус. Закашњење постаје веће, а аутобус који иде иза првог све му се више приближава јер иде брже пошто има мање путника. Напослетку стају један иза другог. Чињеница да се бедно осећамо јер смо кренули пешице, значи да смо сами тражили невољу. Наиме, математичка формула професора Нагатанија (применљива на сваку врсту превоза) показује да напуштање станице и одлука да идемо пешке значи губитнички избор. Требало је да сачекамо. Наравно, под условом да смо се распитали да ли је линија аутобуса који чекамо укинута.

Црвени или зелени талас?

Још један пример. Кад негде каснимо, односно журимо, имамо утисак да су сви семафори затворени, да смо ушли у бесконачни „црвени талас”. И за ово постоји логично објашњење. Претпоставимо да је дуж пута постављено шест семафора. Могућност да је у часу кад пролазимо на свима упаљено зелено светло, врло је мала. У ствари, иста као када бисмо шест пута бацали новчић и шест пута испало, рецимо, „писмо”. Тачније, један према шездесет четири. Ствар додатно погоршава психолошки чинилац, познатији под називом *селективно памћење*. Кад журимо, ми смо забринуте и веома напете. Такво стање доводи до тога да све видимо у црном светлу, песимистички, те сходно свему пренаглашавамо значај непријатних догађаја. И тако, уколико од шест семафора будемо наишли на три на којима је упаљено зелено светло, нећемо се устручавати да кажемо како је на свим семафорима било црвено! Лагаћемо и себе и друге.

Разлога за „нервни слом“ у превозу има колико хоћете. Уколико се испред вас у колима налази збуњени возач аутомобила који једноставно није у стању да у право време нађе одговарајући ситан новац или картицу да би платио путарину или паркинг, вама ће већ после петнаест до тридесет секунди почети да излази пара на уши. Почећете да се нервирате. Упитаћете се зашто баш увек одаберете најбаксузнију траку. И зашто вас, док сте у колони, сви успевају да претекну? И с леве и с десне стране!

И у овом случају нема места за размишљање о теорији завере. Закључак истраживања професора математике на Универзитету у Торонту (Канада) и Стенфорду (САД) гласи: само док стојимо ми примећујемо друге аутомобиле који нас престижу. Међутим, кад смо ми ти који престижемо друге, остајемо усредсређени на вожњу и није нас брига што они стоје. Постоји још један начин гледања на ствари, закључио је професор Ник Бостром с Јејл универзитета: од две коловозне траке, једне брзе а друге споре, увек ће више аутомобила бити у другој, споријој траци. А управо је већи број аутомобила узрок успоравања. Дакле, увек ће бити више оних којима ће остати у сећању да су били у баксузној траци!

Помоћ амајлија

Толико невоља и разлога за нервирање у превозу, а поменули смо само градске аутобусе и аутомобиле. Где су авиони и возови! Стога, имајмо у виду оно што нам саветују математичари и психолози. Водимо рачуна о томе да ли смо сами својом нестрпљивошћу изазвали невољу, односно разлог за додатно нервирање. Покушавајући да спречимо невољу, ми смо јој полетели у наручје. Затим, упитајмо се да ли је такозвано селективно памћење допринело да се сећамо само оних случајева у којима смо били баксузи. Да нас није можда обузело песимистичко осећање? Израз песимизам потиче од латинске речи пессимус, што значи најгори. Дакле, сматрамо ли свој живот најгорим? Да ли је чаша допола празна или допола пуна?

Неки људи сматрају да против свакодневних, малих баксузлука који нас доводе до „нервног слома“ има лека. То су амајлије. Неки их скривају мислећи да ће бити исмејани, док их други с поносом истичу као „одбрамбено“ средство. После истраживања професора психологије Ричарда Вајсмана са Универзитета у Хертфордширу који је радни век провео проучавајући људе који се сматрају „срећковићима“ и оне који се сматрају „баксузима“, можемо да закључимо да амајлије некада заиста доносе срећу. Ево како.

По Вајсмановом мишљењу, сваки предмет који неко сматра срећним може заиста да усрећи особу која тај предмет носи са собом. Наравно, под условом да та особа верује у његово благотворно дејство. Јасно је: предмет неће утицати на развој догађаја, али, његово присуство деловаће на осећања онога ко га носи, поспешујући и изазивајући позитиван став према животу. Укратко, срећни предмет ће повећати самопоуздање особе која га има крај себе, што значи да ће се увећати могућности за успех.

Професор Вајсман извршио је оглед у који је било укључено стотину добровољаца. Речено им је да бар месец дана носе са собом неку амајлију, предмет који доноси срећу. Испоставило се да је сазнање да са собом носе нешто што ће их одбранити од баксузлука и донети срећу, утицало позитивно и на оне најсумњичавије. Били су уверени да су срећнији него што су били. Можда зечија шапа никоме није донела погодак на лоту, али је учинила да се с више поуздања и ведрине суочава са животом.

Стога, кад крећете у школу или на посао градским превозом, убаците у торбу или ташну предмет за који верујете да вам доноси срећу. Можда ће деловати да мање обраћате пажњу на семафоре и колоне аутомобила. На градски превоз свакако неће...

Или је ипак боље да будилник навијете да зазвони петнаестак минута раније?

М. Огњановић

Илустровао Растко Ћирић